

Timo Montonen

ALKUKUVA

OBSESSIO-DEKALOGIAN PÄÄTÖSOSA

10 itsenäistä kirjaa. 2358 sivua. 44 vuotta kirjoittamista.

Alkukuva

Omistan tämän teoksen vanhemmilleni ja veljilleni.

Timo Montonen

ALKUKUVA

Romaani

© 2016 Timo Montonen

Kustantaja: BoD™ – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: Books on Demand GmbH, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-330-452-9

TIMO MONTONEN
OBSESSIO-DEKALOGIA

Kirjoita elämäntarinasi

Aikeita ja tunteita

Sadie *Q*

Tuuli tulee kaukaa

Parempaan elämään

Kirjoittajan kirja nro 3

Eturivin kirjailija

Kuka pelkää Parkinsonia

Palmenian kirjoittajakoulutuksen tuho

Alkukuva

BoD™ – Books on Demand, 2011–2016

[randomi]

Mielestäni tämä on romaani, romaani mielestäni.....	7
Ankara, turvaton maailma – lempeä turvallinen koti.....	15
Jalkapohjissani elää vieläkin muisto lapsuusmetsieni.....	30
Ja tein rikokseni.....	46
Se mätäni elävältä.....	68
Päätös on selvä: karvahatusta en luovu.....	86
Tärkeintä on vuodattaa oma tarina.....	102
”Kiitos”, äiti sanoi hiljaisella äänellä.....	118
En unohda sen naisen tuijotusta.....	141
Laivat uppoavat yksi toisensa jälkeen.....	159
Pää leikkautui irti ruumiista.....	176
Hän oli kiireinen, kova, tylynoloinen.....	190
Isot pojat ja yksi tyttö pysäyttävät.....	200
Renko on kuin tarinoiden ulottumattomissa.....	210
Nämä ruutupaperit ovat löytöjä, aarteita.....	232
Minä huudan että lopeta.....	240
”Uskallatko?” hän oli kysynyt talvella.....	258
Yleistykset on nopeasti sanottu.....	270
Minulla oli vain yksi ovi.....	289
Äiti murtaa leipää meille pojille, pojilleen.....	300

Mielestäni tämä on romaani, romaani mielestäni. Siitä mitä muistan ja mitä kerron, toistuvasti, tietämättä jo kertoneeni. Laajalle on levinnyt aforismini kirjailijasta varkaana, väärentäjänä ja valehtelijana – ja paljon sitä on siteerattu väärin, väärissä sanamuodoissa ja jopa väärissä merkityksissä. Menestyksellinen oli koulutuskonseptini ”Muistelen ja kirjoitan” parikymmentä vuotta sitten. Toistakymmentä ryhmää viikossa Helsingissä, Vantaalla, Espoossa ja Lohjalla. Silloin aloitin tämän kirjoittamisen, syyskesällä 1996. En ikimaailmassa olisi uskonut, että teen tätä vielä vuonna 2016. Tukku kirjoja on tullut väliin, pitänyt tehdä ensin, osin samoista aiheista ja aiheistosta mutta eri mitalla mitattuna, eri sabluunalla, eri paletilla, eri veitsisarjalla, eri kerronnallisoin keinoin. Tulihan se sieltä. Muistaa ja kertoa ovat eri asioita, ja kertoa ja kirjoittaa ovat nekin eri asioita. Tämä on kirjoittamista, tämän tekeminen, ja tuloksena on kirjoitusta. Kirjoittaa ja kertoa voi niin, että eläytymiskelpoinen sisältö korostuu ja tarinan välittämisen akti, kertominen tai kirjoittaminen, häipyvät taustalle. Mimeettisen illuusion luomiskykyä moni pitää pätevän kirjailijan merkinä – lukija unohtaa lukevansa. Mikä sitoo yhteen kerrotun? Miten niin ”sitoo yhteen” – etsinkö yhteistä nimittäjää? On etsittäviä sidoksia. Mitä yhteistä, yhtäläisyyksiä kerrotuilla asioilla on? Vai näkyykö niissä vastakohtaisuuksia, ristiriitaisuuksia? Sidokset punovat punaisen langan, kerronnalliset sidokset silloin kun punainen lanka ei ole kerrottavissa tapahtumissa. Jari hyppi päälläni, minä tönäisin Karin nuriin. Näitä irrallisia tapahtumia, muiston sirpaleita, voi si-

toa kerronnassa, kertomalla sillä tavoin, että yksityiskohdat, kerrotut tapahtumat, rakentavat mielekästä kokonaisuutta. Siihen tarvitaan mielikuvitusta, kuvittelua. ”Minuutin verran!” kuulen kuljettavan huikkaavan jollekulle, ajatukseni katkeavat. Kurkistan ikkunasta. Nuorehko mies seisoksii aukinaisen etuoven lähettyvillä ja vetelee röökiä. Lähtösavut. Rööki on vielä pitkä, vasta sytytetty. Paljonko tuosta ehtii minuutissa imeä? Moottori jyrisee ja täristää penkkiä perseen alla. Radio soi niin lujaa, että musiikki kuuluu bussin takaosaan. On Vantaan busseissa lupsakampi meininki kuin Helsingin. Muutamia matkustajia nousee kyytiin, tupakkamies ei pidä kiirettä. Taivas Myyrmäen yllä on savunharmaa. Mieleen tulee kaikenlaista tupakkaan liittyvää. Viimeinen savuke ennen teloitusta... Saisikohan sen sijasta xylitol-purkan? Sauhut rakastelun jälkeen... Joo, silloin nuorena luuli, että niin pitää, että se kuuluu asiaan, että se on enempi miestä. Sotkalinnan tanssilavalla 1970-luvun puolivälissä poltin tupakan tupakan perään. Mitä minä olisin halunnut? Suudella. Vain kerran suutelin siellä yhtä tyttöä, oikeammin hän minua. Missä olet nyt, Lola? Pari hämeenlinnalaisista kovista rupesi sitten vinoilemaan. Puhalsin savua Väkyksi sanotun naamalle. Se tepsii. Hetken olin karskimpi kuin olinkaan, Lola kainalossa ja spaddu huulilla. Hesalainen! ”Pidetääs tupakan mittainen tauko!” Hartikainen käski ensimmäisessä työpaikassa, vaikka ei itse polttanut. Huilasimme hetken. Toiset panivat palamaan, toiset tyhjensivät pullon limsaa. Kohta jatkoimme taas postirekan tyhjentämistä. Kello tulee 16.05. Mies heittää röökin maahan ja tallaa päälle. Hän astuu sisään, näyttää

lippunsa ja etsii istumapaikan. Kuljettaja sulkee oven. On aika lähteä. Ensimmäinen lähtöni oli kun synnyin kahdeksas heinäkuuta 1957, kymmentä vaille kahdeksan aamulla. Oli sunnuntai. Synnyin sinisenä. Napanuora oli kietoutunut kaulani ympärille. Edellisenä päivänä äiti ja isä olivat olleet kävelyllä Kulosaaren uudella sillalla. Siltaa ei ollut vielä avattu liikenteelle. Äiti istui levähtämään takaisin tultaessa. He eivät kävelleet suoraan kotiin Mäkeläkadulle vaan poikkesivat Vilhonvuorenkadulle Mailan ja Eskon luo. Kirjoitin tähän ensin, että Esko oli isän armeijaja työkaveri, mutta kun tarkistin asian isältä ja äidiltä, ne sanoivat että Eskohan on äidin serkku, Moilasen Esko. Esko ja Vesa, veljekset, kai minun nyt se pitäisi tietää. Ne katsoivat minua, että onko minusta tullut ihan harvapäinen. Tietysti nyt tiesin, kun etunimiin liitettiin Moilanen. Äidin äiti, Justiina-mummo, oli tyttönimeltään Moilanen. Ajattelin, että totta tosiaan tämä täytyy vielä luetuttaa isällä, äidillä, Jarilla ja Karilla, ettei tänne jää karkeita virheitä ja vääryyksiä. Vaikka jos muistikuvistaan kirjoittaa rehellisesti, niin voivatko ne olla vääriä? Jos kertoo mitä muistaa ja tietää, niin asiat voivat tietysti olla päin honkia, mutta tarina kertojalleen tosi. Aamulla viiden maissa isä nousi soittamaan taksin, kun äiti pyysi. Sairaalassa äidille sanottiin, että ei se vielä synny. ”Nyt se tulee!” äiti huusi, ja minä synnyin helposti, lapsiveden mukana. Kun synnyin, oli kuuma kesä. Olin pikkuruinen räpäle, neljäkymmentäseitsemän senttiä, kolmisen kiloa. ”Naama oli yhtä pieni kuin tää lautanen”, äiti näytti turkkilaisen kahvikupin aluslautasta, kun olin äidin ja Merin kanssa syömässä Anissa marraskuun kylmänä ja tuulisena päivänä,

melkein neljäkymmentä vuotta syntymäni jälkeen. Meri on nykyinen vaimoni, silloin taisimme vielä olla kihlapari. Me pojat synnyimme nopeasti, minä keskimäinen muutamassa tunnissa. Jari oli lähtenyt sisätiloista ulkomaailmaan toinen syyskuuta 1955 aamuyöllä, kaksi viikkoa lasketun ajan jälkeen. Jarista tuli neitsyt, toisin kuin olimme uumoilleet. Jarin synnyttäminen kesti neljäkymmentäkaksi tuntia, äiti kertoi udeltuani yksityiskohtia tähän kirjoitettavaksi. Äiti oli ollut niin väsynyt että alkoi nukahdella. ”Rouva on hyvä vaan ja nukkuu välillä”, synnytyslääkäri oli sanonut. Lopulta Jari syntyi vasta kun lääkäri sanoi, että leikataas vähän. Jari painoi neljä kiloa ja kaksitaaviisikymmentä grammaa. Täytyy pyytää Jaria tarkistamaan mitat kummilusikastaan. Jari oli rauhallinen vauva, äiti muisteli, kaikki ihailivat että onpas siinä kiltti lapsi. Jari ei itkenyt koskaan. Jos se halusi ruokaa, se sanoi: ”Yh, yh.” Tuulalta on tarkistettava, sanooko Jari edelleen samalla tavalla. Me pojat synnyimme nopeasti, vaikka esikoisen synnytys kesti melkein pari vuorokautta. Kari ei antanut odottaa itseään kauan. Vuosi ja yhdeksän päivää minun syntymäni jälkeen, seitsemästoista heinäkuuta 1958, Kari syntyi vähän ennen seitsemää, vai oliko se seitsemän jälkeen. Täytyy tarkistaa Karin kummilusikasta. Joka tapauksessa äiti oli lähtenyt kotoa aamulla kaksikymmentäviisi yli viisi. Kari painoi kolme kiloa ja seitsemänsataaviisikymmentä grammaa. Näin perheemme oli valmis. Äiti oli juuri täyttänyt kaksikymmentäkolme vuotta, ensimmäinen heinäkuuta, ja isä kaksikymmentäviisi vuotta, juhannuksena, kahdeskymmeneskolmas kesäkuuta. Isä ja äiti olivat vielä nuoria, kun

meillä oli jo koko porukka koossa, neljä rapua ja neitsyt. Sitä minä tarkoitan kun sanon, että me pojat synnyimme nopeasti. Me synnyimme niin nopeasti, niin lyhyen ajan sisällä, että meille pojille me olimme aina olleet olemassa kaikki yhtä aikaa. Jari, Ari ja Kari. Kolme nimeä viidellä kirjaimella. "Ari ja Ari, Kari sanoi Mäkelänskadulla. Ja: "Ari ja toinen Ari." Ajattelen tätä kun tulen Rekolan asemalta radan ali, nousen portaat ylös, haistan savun – ja siinä se on, heti: lapsuuden miljö. Totta kai tiedän ettei tämä ole sama, mutta samankaltaisuus riittää. En ole etsimässä oikeaa paikkaa vaan oikeaa tunnelmaa. Olen etsimässä Rekola, jota ei ole. Muistojen Rekola, lapsuuden Rekola: on sukulaistädin kesämökki, on puutarha, on kevät. Aurinko paistaa, mutta minut on puettu villatakkiin. Nurmikolla on kuivia edellisyksyn lehtiä. Olen saanut leikkikaluksi pienen sinisen rikkalapion. Olen vain muutaman vuoden vanha, muodoissani on vielä pikkulapsen pyöreyttä. Sekin on jäänyt mieleen, pyöreys, ja muisto on kertautunut perhealbumin valokuvista. Oikealla puolella oleva punainen lautatalo näyttää sopivasti kesämökiltä. Verannan ikkunat ovat huurteessa. Tien ja tontin rajalla kasvaa harvakseltaan pensaita, ehkä ruusuja. Alastomat koivut ja haavat vartioivat pihaa. Puissa on vanhoja linnunpönttöjä. Talon taakse, tielle päin, on tehty kompostilaari. Edellisvuoden komposti kököttää kekona viereessä. Seinää vasten nojailee kymmenkunta autonrennasta kahdessa pinossa. Viereen on ladottu kasa tiiliä, päällä viskattu levy sateensuojaksi. Vasemman puolen ruskea talo on isompi, asuttu ja hoidettu. Tummaa savua

tupruaa piipusta. Talossa on punainen peltikatto, rännien alla vihreät muovitynnyrit. Alumiinikääreet suojaavat puutarhan omenapuiden runkoja. Pihakuuset vartioivat neliskanttista kasvimaata, nyt se on talvilevossa. Talon vieressä nousee soma, korkea ja kapea kuusi, ja kauniita mäntyjä. Pihaan vie laatoitettu polku. Tienposkessa kenottaa suuri postilaatikko. Hämärtymisen aavistaa jo. Taivaalla näkyy vaaleita viiruja. Hengitys höyryää kylmässä ilmassa. Kuuluu liikenteen humina. Kävelen eteenpäin. Ruskean talon päädyssä on pihatie. Portista on jäljellä vain rautaiset pylvää, jotka ovat joskus olleet punaiset. Kellarikerroksen autotalliin laskeutuu luiska, betoniset pielet pidättelevät maamassoja. Portista oikealle on tavaraa peitteiden alla, kuljetusalustoja ja tiiliä. Oikealla pensaat ovat vaihtuneet harvaan lauta-aitaan. Viereinenkin talo on punainen. Tikapuut on kiinnitetty talon taakse seinään vaakatasoon. Ainokaista tienpuoleista ikkunaa peittää valkoinen luukku. Jossain täällä se on, muistojeni talo, piha ja puutarha, orastava nurmikko, kuivat lehdet, metallinen rikkalapio, joka lempileluna kulki matkassani läpi lapsuuden vuosien. Kaukaa kuuluu jätskiauton torventoitus, ja Rekola jota ei ole hälvenee kuin tuulen pieksämä savu. Rekola. Kesä-, ei, kevät- tai syyspäivä. Päälläni on villatakki. Maassa on ruskeita lehtiä, kiinni heinissä. On kevät. Rekola on mökki. Huldin ja Martin, tai jonkun muun isän sukulaisen. Olen pieni, muutaman vuoden. Pihalla on hiekkaa, kasa, ja ämpäri, muoviampäri? Ei, se on kattila. Ja pieni kihveli. Sen kihvelin saan mukaani kun lähdetään. Ovatko Jari ja Kari kanssa? Kai ne ovat; jos äiti on, ovat Jari ja Karikin. Jos

olen Sanna-mummon kanssa, saatan olla yksinkin. Ehkä Pirrekin on. Entä Reino? Olemmeko isän kanssa? Tämä on sitä aikaa, jolloin luulin että muut näkevät saman maailman kuin minä. Että kaikilla on sama maailma. Että maailma on yksi. Se maailma on Rekola. Mökki on matala, ruskea. Aurinko paistaa, lämmittää sen verran, että pihalla tarkenee. Toisella kertaa on helle, meitä kylvetetään paljussa. Ruohossa on kuivuneita lehtiä, nurmikolla on puista katkenneita oksia. Tontin rajalla on aita. Lautaita vai pensas-? Pensas. Miltä minusta tuntuu? Oloni on pyöreä, mutta se ei tarkoita, että olisin lihava. Olen muodoiltani pyöreä, en kantikas en kulmikas. Minulla on pyöreä masu, pyöreät pohkeet, pyöreät käsivarret, pyöreä pää. Päässäni on pipohattu. Villatakki on sinivalkoinen. Tai punainen. Pipohattu on harmaata ja sinistä. Rikkalapio on metallia ja se on sininen. Minä haluan sen! Se on äkkiä minulle maailman tärkein asia, se ON minun, minua, se kuuluu minulle, olemme samaa henkeä ja sielua, minun on saatava se ja kun ensin kielletään rupean itkemään ja makaan hiekalla ja potkin ja huudan se on minun kyllä kyllä kylläpäs anna minulle – ja siinä samassa yhdistyvät molemmat: Sanna, anna. Minulle luvataan. Sanna lupaa minulle, ja Hulda, ja äiti lopulta; saat sen. Ja saan pienen sinisen rikkalapion, kihvelin, saan sen vaikka se jo on minun. Olen joskus kuvitellut, minkälainen oli maailma, johon synnyin, yhdistelty muisteltua luettuun, valokuvista ja filminpätkistä nähtyyn. Lokakuu 1957. Tuhsin kolmikuisena kääryleenä vauvankopassani. 1950-luvun niukkuus ja ankuruus näkyivät nuoressa perheessämme. Jari oli syntynyt pari vuotta aiemmin, syksyllä, ja

isä ja äiti oli vihitty mieheksi ja vaimoksi helmikuun kuudes päivä samaisena vuonna 1955 Kallion kirkossa. Asuimme Mäkelänkadulla vuokrayksiössä, johon tuli vain kylmää vettä. Isä myrkytti lattialistat illalla DDT:llä. Lokakuu 1957. Kekkonen oli valittu edellisenä vuonna presidentiksi. Reilu kolme vuotta aiemmin sokeri ja kahvi oli vapautettu säännöstelystä. Sodan arvet näkyivät vielä niin ihmisten mielissä, puheissa kuin suhteissa ulkovaltoihin. Neuvostoliitto, entinen vihollinen, oli nyt suuri ja mahtava ja pelottava ystävä. Äiti hoiti kotona minua, vastasyntynyttä, ja Jaria, parivuotiasta. Isä kävi töissä Fleminginkadulla Suomen autoteollisuudessa. Kerran kun äiti pistäytyi kauppaan, Jari kiipesi sänkyyni ja hyppi tasajalkaa päälläni. Lokakuun ilta, isä ja äiti olivat sängyssä. Neuvostoliitto lähetti Laika-koiran avaruuteen kuolemaan, mutta siitä en tiennyt mitään, kolmikuinen, en siitä, enkä siitä, että isän ja äidin lokakuisesta lemmestä sai alkunsa Kari, meistä kolmesta pojasta nuorin. Synnytyään hän otti paikkani perheen vauvana. Maailma johon synnyin oli nukkavieru mutta siisti, köyhä mutta puhdas, ankara mutta ahkera, säännelty mutta työteliäs, virallinen mutta kunnollinen. Maailma oli Suomi ja Helsinki ja Renko. Presidentti oli Kekkonen ja Kekkonen oli Presidentti. Sodista oli jo tusinan verran vuosia, ja vaikka menneet sodat olivat isän ja äidin ja mummojen puheissa muistoina ja tulevat sodat meidän lasten mielissä pelkoina, ilmapiiriä väritti odotus ja toivo. Oli uskottava parempaan tulevaisuuteen, koska siihen kurjuuteen josta ponnistettiin ei enää haluttu. Maata oli rakennettu, tiloja

raivattu, taloja korjattu. Suomi oli isännöinyt olympialaisensa. Kaupasta sai kahvia ja Coca-Colaa. Kun televisio kannettiin olohuoneeseen, tutuiksi tulivat äkkiä Armi Kuusela, Olavi Virta, Tapio Rautavaara, Marilyn Monroe, Niilo Tarvajärvi, Lenita Airisto, Onni Klovni ja Fakiiri Grunblum vai mikä se oli joka sanoi: ”Suolaa, suolaa, enemmän suolaa!” Ja tietysti Heikki Kahila. Ja J. F. Kennedy.

Ankara, turvaton maailma – lempeä turvallinen koti.

Mitä merkitsee se, että synnyin 1950-luvulla? Olisiko eri asia ollut syntyä 1960-luvulla? Olisi! 1950-luku: pulan, säännöstelyn, ankaruuden ja ankeuden vuosikymmen. 1960-luku: vapautumisen, valon, amerikkalaisuuden vuosikymmen. 1950-luvusta tulee mieleen ruskeanharmaa, Neuvostoliitto, pölyinen katu, rapistunut rappaus, ratapihan kolina ja katku, koneöljy, paksu musta karkea talvitakki, suruharso, köyhyys ja nälkä, laihat kädet ja luisivat kasvot, mustavalkoiset valokuvat kellertävine röpöleireunoineen. 1960-luvusta tulee mieleen televisio, Amerikan Yhdysvaltain presidentti, mustien liikehdintä, hipit, huumeet, Beatles, Rolling Stones, sarjafilmit, muoviastiat, muovikassit, uudet henkilöautot, kotikutsut, drinkit, savukkeet, tupeeraukset, kaitafilmit. 1950-luku oli sodanjälkeinen vuosikymmen. Sitä mietin usein, sitten 1960-luvulla pikkupoikana, että sotaa oli käyty vain reilu vuosikymmen ennen syntymääni, kymmenen vuotta ennen Jarin syntymää. Isä ja äiti olivat olleet silloin lapsia, sodan aikana, samanlaisia lapsia kuin minä ja Jari ja Kari olimme nyt. Isä ja äiti olivat juosseet portaita alas, kun venäläiset olivat pommittaneet Helsinkiä. Isä oli lähtenyt Viipurista pakoon, kun venäläiset olivat vallanneet sen.

Sanna-mummo oli vesikelkalla työntänyt isää talosta toiseen, johonkin torppaan tai saunarakennukseen. Tämä täytyy tarkistaa isältä. Isä oli ollut sotaa paossa maalla, Jalasjärvellä, ja myöhemmin Tanskassa. Äiti oli ollut Ruotsissa. Ne olivat olleet samanlaisia lapsia kuin minä olin, mutta ne olivat joutuneet kauheisiin tilanteisiin, joihin minä en tahtonut joutua. Eivät nekään olleet tahtoneet. Jotkut muut olivat. 1960-luvun alussa pelkäsin sotaa. USA:n ja NL:n vastakkainasettelu oli kärjistynyt Kuuban ohjuskriisiin. Kolmannen maailmansodan uhka oli suuri. Ehkä näihin aikoihin pelkoni kasvoi suurimmaksi. Seisoin keittiön ikkunan edessä, jakkaralla, ja kuvittelin että pommikoneet tulevat. Katsoin itään, koska ikkunat olivat sinne päin. Jälkeenpäin itään katsominen sai toisen merkityksen. Tämän ajan Suomi oli ahkera, määräilevä, säännöstelevä vaikka sodanaikainen ja sodanjälkeinen säännöstely oli jo purettu. Sokerin ja kahvin säännöstely oli loppunut 1954, kolmisen vuotta ennen syntymääni. Poliisia pelkäsin niin että vaivoin uskalsin kävellä ohi kun konstaapeli asteli Sörnäisten rantatiellä vastaan jykevänä ja pitkänä, arvokkaat nappirivit kultakimalteisina. Talonmies oli pihan valtias. Kallen sana oli laki, ja Kallen laki oli ankara. Pojat pois nurmikolta! Palloa ei potkita pihalla! Aamulla isät lähtivät töihin, äidit hoitivat kotia ja lapsia. Päiväkahvi juotiin meillä tai naapurissa Kaalimaalla – tai yläkerrassa Matilaisella. Tämä oli jo 1960-lukua. Roolit ovat selkeät. 1950-luvun lopulla, Mäkelänkadulla, isä ja äiti elättivät meidän niukoilla tuloillaan. Nälkää en muista. Kun äiti tuli kaupasta, hän mursi meille palat rei-

Ensimmäinen kuva tulee viimeiseksi.
Se on kuvien kuva.
Alkukuva.

Alkukuvani on pyhistä aineista
rakennettu, äidistä ja leivästä
ja portista ja leikistä.

OBSESSIO-DEKALOGIA

Kirjoita elämäntarinasi
Aikeita ja tunteita
Sadie Q
Tuuli tulee kaukaa
Parempaan elämään
Kirjoittajan kirja nro 3
Eturivin kirjailija
Kuka pelkää Parkinsonia
Palmenian kirjoittajakoulutuksen tuho
Alkukuva

BoD™ – Books on Demand, 2011–2016

BoDTM
BOOKS on DEMAND

www.bod.fi